

Zelfbeschikking

RIK TORFS

Discussies over abortus en euthanasie leiden tot bitse woordenwisselingen en extreme stellingnamen. heb ik het moeilijk met de radicaliteit waarmee sommige katholieken de heiligheid van het leven verdedigen. Ook abortus na verkrachting vinden ze ongeoorloofd, moord zelfs. Het nieuwe leven primeert. Je moet behoorlijk harteloos zijn om een verkrachte vrouw met zo'n morele regel op te zaden. Als het leven absoluut heilig was, zou trouwens ook wettige zelfverdediging verboden zijn. Dat is niet. Al ben ik blij dat ik nooit een mens heb hoeven doden, iets wat mij ondanks alle theoretische bespiegelingen als eerder onaangenaam voorkomt.

Moeten wij respect hebben voor iemands levensmoeheid en hem laten gaan, of bestaat respect er juist in hem niet los te laten?

En dan het andere uiterste, het zelfbeschikkingsrecht. Ook dat is voor sommigen heilig. Al lijkt het meer dan het is. Natuurlijk zijn we vrij om een glinsterend leven uit te bouwen met blitse sportwagens en geestverruimen onenightstands. Doch eens de vijftig voorbij worden we door een ambitieuze jonge manager bij het huisvuil gezet met een package deal. Niet veel keuzes. De discussie over euthanasie wegens ondraaglijk psychisch lijden gaat niet over psychisch lijden, maar over zelfbeschikking. Want uiteindelijk bepaalt ieder mens voor zichzelf wanneer psychisch lijden ondraaglijk wordt. De overlevende van een concentratiekamp, de andere gaat aan banaal liefdesverdriet onder. Ook zijn er mensen die een concentratiekamp overleven en veel later toch tot zelfdoding overgaan, zoals van Primo Levi wordt vermoed. De fundamentele vraag is niet of wij euthanasie wegens ondraaglijk psychisch lijden juridisch accepteren en welke procedures daarbij horen. Het reikt dieper: staan wij al dan niet neutraal tegenover zelfdoding? Is zij de allerhoogste expressie van het recht op zelfbeschikking? Albert Camus schreef terecht dat er maar één echt ernstig filosofisch probleem is: suïcid

het leven de moeite waard om geleefd te worden?

Zelfbeschikking, consequent doorgedacht, betekent dat het leven intrinsiek niet meer waarde heeft dan de dood, of andersom. Het individu is volkomen vrij om te kiezen. Doch is dat ook zo? Is zelfdoding een absoluut neutrale handeling? Juridisch wel. Zelfdoding is in ons land toegelaten. En poging tot zelfdoding heel terecht geen strafbare daad.

Maar verder? Zijn leven en dood volledig gelijkwaardig, een vraag die je enkel bij leven kunt stellen? Ik vind ze niet gelijkwaardig. Het laat mij geenszins koud of iemand de hand aan zichzelf slaat of niet mag niemand verwijten dat hij voor zelfdoding kiest, ik vermijd nadrukkelijk de term zelfmoord om een vorm van stigmatisering te ontlopen. Maar je kunt de gemaakte keuze wel hartgrondig betreuren, je kunt ook nadrukkelijk inzetten op preventie. Tot bewijs van het tegendeel heeft het leven meer waarde dan de dood. Vind ik.

Zijn wij moreel volledig vrij om autonoom over ons leven te beschikken? Van zelfdoding heeft de dader achteraf nooit spijt, anders dan wie een huwelijk sluit of een moord begaat. Doch wie achterblijft, voelt vaak onmetelijk veel verdriet en vreet zich op van spijt. Is dat egoïstisch? Verdriet hebben omdat iemand gebruik heeft gemaakt van zijn zelfbeschikkingsrecht? Een ongemeen boeiende vraag. Bestaat ware liefde enkel uit het volledig loslaten van iemand anders, hem uitwijken, een goede vaart wensen naar de overkant als dat zijn verlangen is?

hem niet los te laten? Voor mij het tweede, hoewel het eerste meer recht doet aan het zelfbeschikkingsrecht. Maar mensen zijn geen eenzame meteoren die elk afzonderlijk uit de hemel vallen. Ik geef het toe, ik slaag er niet in de uiterste consequenties van het zelfbeschikkingsrecht te aanvaarden. Juridisch wel. Menselijk niet. *Der Starke ist am mächtigsten allein*, schreef Friedrich Schiller. Helaas dat het lot van de mens. Maar we mogen nooit wat ten diepste onvermijdelijk is, omsmeden tot een ideaal.

Alleen staan. Troost zoeken en vinden in de gedachte dat wij het zijn en wij alleen die zullen beslissen over leven en dood. Terwijl wij er evenmin voor kozen om geboren te worden, en de schijnsuccessen die we tijdens ons leven behaalden en ons met trots vervullen, slechts zeer gedeeltelijk aan onze eigen talenten en verdiensten toe te schrijven zijn.

En ook zelfbeschikking is uiteindelijk relatief. Wie kiest voor de dood, verliest zijn zelfbeschikkingsrecht op het ogenblik dat hij er gebruik van maakt.